

Dit is een door mij hier en daar iets aangepaste versie van het verhaal op:
<http://www.klassiekevertalingen.nl/auteurs/caesardbg.htm>

De Bello Gallico

Boek 1

Gallië is in zijn geheel verdeeld in 3 delen, waarvan de Belgen er één bewonen, een ander de Aquitaniërs, en een derde diegenen die in hun eigen taal **Kelten**, maar in onze Galliërs genoemd worden. Zij verschillen onderling op het gebied van taal, instellingen en wetten. De Galliërs worden gescheiden van de Aquitaniërs door de Garonne, en van de Belgen door de Marne en de Seine. Van al deze volkeren zijn de Belgen de dappersten, voornamelijk omdat ze zeer ver verwijderd zijn van de cultuur en de beschaving van de Provincie, en omdat er helemaal niet vaak handelaars naar hen komen en die dingen invoeren die bijdragen tot het verwekelijken van hun geesten, en omdat ze de burens zijn van de **Germanen**, die over de Rijn wonen, en met wie ze voortdurend oorlog voeren. En om die reden ook gaan de **Helvetiërs** alle overige Germanen in dapperheid vooraf, namelijk omdat ze bijna dagelijks met de Germanen strijden, ofwel wanneer ze hun grondgebied verdedigen, ofwel om zelf op het grondgebied van de Germanen te vechten.

Boek 2

Onheilspellende berichten

1. Toen Caesar in het winterkamp in Gallia citerior was, zoals wij hierboven hebben aangetoond, werden herhaaldelijk berichten naar hem gebracht, en d.m.v. brieven van Labienus werd hij er ook van op de hoogte gebracht, dat alle Belgen, waarvan wij hadden gezegd dat ze het derde deel van Gallië uitmaakten, tegen het Romeinse volk samenzwoeren en gijzelaars onder elkaar uitwisselden. Dit waren de redenen om samen te zweren: ten eerste omdat ze vreesden dat, nadat geheel Gallië tot vrede was gebracht, ons leger naar hen gebracht werd; vervolgens, omdat zij door verscheidene Galliërs opgehitst werden, deels mensen die, zoals ze het niet hadden gewild dat de Germanen nogal lang in Gallië zouden vertoeven, zo ook moeilijk konden verkroppen dat het leger van het Romeinse volk zou overwinteren en zich zou nestelen in Gallië, deels mensen die door wispelturigheid en lichtzinnigheid van geest, zich toelegden op revolutie, door verschillende ook werden opgehitst, omdat de heerschappij in Gallië meestal bezet werd door hen die de mogelijkheid hadden om mensen in te huren, die minder gemakkelijk deze zaak konden bereiken onder ons gezag.

Naar de Belgen!

2. Hevig onder de indruk door deze brieven en berichten, lichtte Caesar twee nieuwe legioenen in Gallia citerior en aan het begin van de zomer zond hij de legaat Quintus Pedius om hen naar Gallia ulterior weg te leiden. **Zodra er graanvoorraad begon te zijn, komt hij naar het leger.** Hij geeft de **Senonen** en de overige Galliërs, die burens waren van de Belgen, de opdracht dat ze moeten weten komen wat er zich bij hen afspeelt en dat ze hem daarover moeten inlichten. Deze meldden allen voortdurend dat verschillende troepen werden verzameld en het leger naar één plaats werd samengebracht. Toen meende hij niet te mogen twijfelen om naar hen te

vertrekken. **Nadat de graanvoorraad voorzien is**, breekt hij het kamp op en in ongeveer vijftien dagen bereikt hij het gebied van de Belgen.

(...)Zij zijn de enigen die in de tijd van onze vaders, toen geheel Gallië werd geteisterd, de **Teutonen en de Kimbren** belet hebben hun grondgebied binnen te dringen. Daardoor komt het dat ze bij de herinnering aan die gebeurtenissen van zichzelf denken dat ze een groot gezag en grote ervaring hebben op militair gebied. De Remi zeiden dat ze over hun aantal alles hadden onderzocht. Omdat ze met hen verbonden zijn door bloed en aanverwantschap, wisten zij hoeveel manschappen ieder stam beloofd had naar die oorlog te sturen op de gemeenschappelijke vergadering van de Belgen. "De **Bellovaren** zijn onder hen het meest waard in moed, gezag en aantal manschappen. Zij kunnen 100.000 soldaten bijeenbrengen. Zij beloofden uit dat aantal 60.000 uitgekozen soldaten. Ze eisen het opperbevel van de hele oorlog voor zich op. De **Suessionen** zijn hun burenen. Zij bezitten het uitgestrektste grondgebied en de vruchtbaarste akkers. Nog in onze tijd was Daviviacus koning, de machtigste man van heel Gallië, die niet alleen gezag verworven heeft over een groot deel van onze streken, maar ook over een groot deel van **Brittannië**. Nu is Galba koning. Wegens zijn gevoel voor rechtvaardigheid en zijn wijsheid werd het oppergezag van de hele oorlog aan hem doorgegeven door de wil van allen. Zij hebben **12 vestingen** en beloofden 50.000 soldaten, de **Nerviërs**, die onder hen beschouwd worden als de wildsten en het verst verwijderd zijn, evenveel, de **Atrebaten** er 15.000, de **Ambianen** 10.000, de **Morinen** 25.000, de **Menapiërs** 7.000, de **Caleten** 10.000, de **Veliocassen** en de **Viromanduers** evenveel, de **Atuatuken** 19.000, de **Condrusen**, de **Eburonen**, de **Caeroseu** en de **Paemanen**, die **in één naam Germanen** worden genoemd, worden geschat op 40.000."

Het Puik Der Belgen

Aan hun grenzen woonden de **Nerviërs**. Toen Caesar navraag deed over hun aard en hun gebruiken, kwam hij geleidelijk tot de volgende bevindingen: dat er nog geen enkele handelaar was die bij hen was gekomen; dat ze niet duldden dat er wijn en overige zaken, die leiden tot genotzucht, invoerde, omdat ze meenden dat deze zaken de karakters verwekelijken en de dapperheid terug doen vallen; dat ze wilde mannen waren, heel dapper en dat ze de overige Belgen die zich aan het Romeinse volk hadden overgegeven en hun voorvaderlijke dapperheid te grabbel hadden gegooid, beschimpten en beschuldigden en ze verzekerden hem dat ze geen gezanten zouden sturen en geen enkele voorwaarde tot vrede zouden aanvaarden.

In De Hinderlaag Achter De Stroom

Toen hij gedurende drie dagen over hun grondgebied had gereisd, kwam hij van de gevangenen te weten dat ze bij de **Sabis** niet meer dan tien mijl van zijn kamp verwijderd waren. En dat aan de overkant van die rivier alle **Nerviërs** bij elkaar zaten en daar op de komst van de Romeinen wachtten samen met de **Atrebates** en de **Viromandui**, hun buurvölkeren. Want ze hadden deze beide stammen overgehaald om hun geluk te beproeven in dezelfde oorlog. Dat ze ook troepen van de **Atuatuci** verwachtten en die waren nog onderweg; de vrouwen en zij die omwille van hun leeftijd onnuttig schenen voor het gevecht dreven ze samen op een plaats die omwille van de moerassen niet toegankelijk was voor een leger.

Schrander Strijdplan

Toen hij van hen deze dingen te weten was gekomen, zond hij verkenners en centurio's voorop, om een geschikte plaats voor het kamp uit te kiezen. Omdat uit de onderworpen **Belgae** en de overige **Galliërs**, die Caesar volgden en samen de reis maakten enkelen van hen, zoals men nadien te weten is gekomen, nadat ze in die dagen onze opstelling op mars hadden bestudeerd, 's nachts aankwamen bij de **Nerviërs** en hen toonden dat er tussen elk van de legioenen een groot stuk legerkolonne liep en dat het niet zo'n moeite zou zijn om wanneer het eerste legioen in het kamp zou aangekomen zijn en de andere legioenen een heel eind verwijderd waren, zelfs nog voor ze hun persoonlijke bagage hadden kunnen afleggen; wanneer dat legioen en haar tros uiteengedreven zouden zijn, dan zouden de overige legioenen geen weerstand meer durven bieden. Het plan van hen die de zaak verraden hadden werd gesteund door het feit dat de **Nerviërs** eertijds, omdat ze met hun ruitery niets konden - en ze legden zich er nu ook niet op toe, maar al wat ze kunnen, zijn ze **waard door hun infanterie - om des te gemakkelijker de ruitery van de buurvolkeren, als deze op rooftocht naar hen waren gekomen, hadden belemmerd, door jonge boompjes te toppen zodat de takken in de breedte zouden uitgroeien en door het planten van braam- en doornstruiken ertussen, hadden ze bereikt dat de hagen, gelijk muren, waar men niet enkel niet door kon gaan, maar zelfs niet door kon kijken.** Omdat deze zaken de tocht van onze legerstoet belemmerden, meenden de **Nerviërs** dat ze de raad niet in de wind mochten slaan.

Als Een Wervelwind

19. Caesar stuurde de ruitery vooruit en volgde op korte afstand met alle hulptroepen; maar de indeling en de marsorde was anders dan de Belgen aan de Nerviërs verteld hadden. Want, omdat hij de vijand naderde, liet hij zes gevechtssklare legioenen voorop marcheren, zoals zijn gewoonte was; hierachter had hij de **tros** van het hele leger verzameld; vervolgens sloten de twee laatst gelichte legioenen de hele kolonne, en zij dienden tot bescherming voor de tros. Onze ruiters, die samen met de slingeraars en de boogschutters de rivier waren overgestoken, bonden de strijd aan met de ruitery van de vijand. Toen die zich herhaaldelijk in de bossen bij hun manschappen terugtrokken en vervolgens opnieuw vanuit het bos een aanval op de onzen deden, terwijl onze manschappen de wijkenden niet verder durfden te volgen dan tot waar de kale strook reikte, begonnen ondertussen de zes legioenen, na het afmeten van het terrein, een versterkt kamp op te slaan. Toen het eerste deel van onze **legertros** werd opgemerkt door diegenen die zich in de bossen verscholen hielden, wat het afgesproken ogenblik was om de slag te beginnen, stormden zij, zoals zij in het woud hun slaglinie en gelederen hadden opgesteld, plotseling met al hun troepen vooruit en vielen onze ruiters aan. Toen dezen gemakkelijk waren verslagen en in wanorde vooruit gejaagd, liepen ze met ongelooflijke snelheid naar de rivier zodat bijna terzelfdertijd zowel bij het bos als bij de rivier als bij ons vijanden te zien waren. Met dezelfde snelheid rukten ze langs de tegenovergestelde heuvel op naar onze kampplaats en de mannen die in beslag waren genomen door de schansarbeid.

20. Caesar moest alles tegelijk doen: **de purperen vlag hijsen**, wat het sein was, telkens als men te wapen moest lopen, de soldaten terugroepen van het schanswerk, diegenen die een beetje verder waren vooruitgegaan om het materiaal voor de wal te gaan halen terughalen, de slaglinie opstellen, de soldaten aanmoedigen en het teken met de **krijgstrompet** geven. Het tijdsgebrek en het aanstormen van de vijand verhinderde voor een groot deel deze zaken.

Twee omstandigheden verhielpen echter deze moeilijkheden: de kundigheid en de ervaring van de soldaten, omdat zij door vroegere gevechten getraind waren, zodat zij niet minder gemakkelijk zichzelf konden voorschrijven dan de bevelen van anderen te moeten krijgen, en het feit dat Caesar de afzonderlijke onderbevelhebbers had verboden zich te verwijderen van hun respectievelijke legioenen en van het schanswerk; tenzij hun kampen opgesteld stonden. Dezen wachtten wegens de nabijheid en de snelheid van de vijand helemaal niet meer op het bevel van Caesar, maar zij troffen uit zichzelf die maatregelen die hun noodzakelijk leken.

21. Nadat Caesar de hoogstnoodzakelijkste bevelen had gegeven, daalde hij af om zijn soldaten aan te sporen en op goed geluk kwam hij aan bij het tiende legioen.

23. Zoals zij op de linkervleugel van de slaglinie opgesteld stonden, wierpen de soldaten van het negende en het tiende legioen hun speren en dreven de **Atrebates** (want tegenover hen stond die vleugel opgesteld) die door de afmattende stormloop buiten adem waren en uitgeput door hun wonden vanop een hoger gelegen plaats snel terug de rivier in. Toen dezen trachtten over te steken, achtervolgden zij hen met het zwaard in de vuist en doodden een groot deel van hen in hun belemmering. Zelf aarzelden ze niet om de stroom over te steken, en, hoewel gevorderd op ongunstig terrein, joegen ze de vijand op de vlucht. Elders ook hadden twee van elkaar gescheiden legioenen, het elfde en het achtste, de **Viromandiërs**, met wie ze slaags geraakt waren, van de hoogte teruggeslagen en ze waren met hen op de oever zelf van de rivier aan het vechten.

Maar nu bijna heel de legerplaats aan de voor- en linkerzijde onbeschermd was, terwijl op de rechtervleugel het 12de en niet ver van dat legioen het 7de had postgevat, rukten de **Nerviërs** op in dichte gelederen onder leiding van **Boduognat** die het opperbevel voerde, naar die plaats; een deel van hen begon de bergflank te omsingelen en een ander deel ging naar de achterkant. Maar toen het twaalfde legioen en niet ver van hen verwijderd het zevende in de rechtervleugel van het kamp dat bijna helemaal onbeschermd was langs de voorkant en de linkerkant, gingen staan, haastten de **Nerviërs** zich in dichte gelederen onder leiding van **Boduognat** die het hoogste bevel voerde, naar die plaats; een deel van hen begon de rechterflank te omsingelen en een ander deel ging naar de achterkant.

24. Op hetzelfde ogenblik trokken onze ruiters en de lichte infanterie, die hen hadden vergezeld en die zoals ik had gezegd door de eerste aanval van de vijand op de vlucht waren geslagen, zich in het kamp terug. Toen liepen zij recht in de armen van de vijand en opnieuw sloegen zij op de vlucht in een andere richting. De knechten, die van bij de achterpoort op de hoogste bergkam bemerkten hadden dat onze overwinnaars de rivier hadden overgestoken en om te plunderen naar buiten gingen, sloegen hals over kop op de vlucht toen zij omkeken en zagen dat de vijand in ons kamp rondliep. Tegelijk brak het geschreeuw los van de mannen die de **tros** vergezelden en in paniek stoven ze uiteen in alle richtingen. De ruiters van de **Treveren**, **bij de Galliërs uitzonderlijk vermaard om hun dapperheid**, die door hun stam uitgestuurd naar Caesar waren gekomen om hem hulp te vragen, waren diep onder de indruk van dat alles. Toen zij zagen dat onze legerplaats volstroomde met een massa vijanden en dat de legioenen in het nauw werden gedreven en bijna in omsingeling vastzaten, dat de **knechten, de ruiters, de slingeraars** en de **Numidiërs** uiteengedreven en uiteengeslagen in alle richtingen vluchtten, keerden ze, ontmoedigd door onze toestand, naar huis terug; daar meldden ze aan hun stam

dat de Romeinen verslagen en overwonnen waren en **dat de vijanden zich meester hadden gemaakt van hun tros.**

Caesar in de voorste linie.

Nadat Caesar het tiende legioen had aangespoord trok hij naar de rechtervleugel, en toen hij had gezien dat zijn soldaten in het nauw waren gedreven, omdat de **tekens** op een plaats waren samengebracht, zodat de dicht op elkaar gepakte soldaten van het 12de legioen elkaar hinderden, en alle **honderdmannen** van het 4de cohorte allen gedood waren, zodat de vaandrig was gedood en het teken was verloren gegaan, zodat de honderd mannen van de overige cohorten bijna allemaal gedood of gewond waren, en onder hen was er een zekere **Primus Pilyus P. Sextio Baculus**, een zeer dapper man, die was afgemat door vele ernstige wonden, zodat hij zich reeds niet meer kon rechthouden, en toen C. ook gezien had dat de overige legioenen te traag waren en dat enkelen van de nieuwelingen zich verwijderden van het slagveld en de wapens ontweken, dat de vijanden hun beklimming vanaf de lager gelegen plaats van voren niet onderbraken en aan elk van beide kanten druk uitoefenden en omdat de situatie kritiek wed en omdat er geen enkele hulp was die hij kon plaatsen, en nadat hij het schild van één van de nieuwelingen had afgenomen, omdat hij zelf zonder schild was gekomen, ging hij verder naar de voorste linie, en hij riep honderd mannen bij naam, en spoorde de overige soldaten aan en hij beval om de tekens te brengen de **manipels** te verruimen, zodat die gemakkelijker hun zwaarden zouden kunnen gebruiken. Zijn komst bezielde de soldaten met nieuwe hoop en moed en omdat iedereen ondanks het extreme persoonlijke gevaar onder de ogen van de veldheer zijn uiterste best wilde doen, werd de aanval der vijanden althans enigszins vertraagd.

4.Rome zegeviert.

De situatie klaart op.

Toen C. zag dat het 7de legioen dat ernaast was opgesteld, eveneens door de vijand in het nauw scheen gebracht te worden, beval hij de **krijgstribuun**, aangezien de legioenen zich geleidelijk verbonden, om zich om te keren en de vijand aan te vallen. Toen dit gedaan was, begonnen ze heviger weerstand te bieden en dapperder te vechten, omdat ze elkaar hulp boden en niet meer bevreesd waren dat ze afgekeerd van de vijanden omsingeld konden worden. Intussen waren de soldaten van de 2 legioenen die in de achterhoede de legertros ter bescherming waren, na het bericht van de slag, nadat ze wat sneller waren gaan lopen op de heuveltop door de vijanden opgemerkt en toen **Labienus**, die na het bemachtigen van het kamp bemerkte had van op de hoger gelegen plaats welke zaken zich afspeelden in het kamp, zond hij het 10de legioen als hulp voor onze manschappen. En toen zij begrepen hadden in welke toestand de zaak verkeerde en in wat een groot gevaar zowel het kamp als de legioenen als de imperator verkeerden uit de vlucht van de trosknechten en de ruiters liepen ze nog wat harder.

Tot de laatste man.

En door hun komst zijn de zaken zo verandert dat onze soldaten, zelfs die, die door wonden afgemaakt voorover lagen, op hun schilden steunend, opnieuw op volle kracht begonnen, en de schildknapen gingen, nadat ze totaal verschrokken de vijand hadden gezien, de vijand ongewapend tegemoet, en de ruitery betoonde zich op alle plaatsen van het front dapperder dan de legioenssoldaten om de lafheid van hun

vlucht uit te wissen. Maar zelfs de vijand stelde zich in hun uiterste hoop ..., zodat, toen de eersten van hen waren gesneuveld, gingen ze staan op de gesneuvelden en vanop hun lichamen streden ze, en nadat er nog meer sneuvelden en uit de opeengehoopte lichamen een heuveltje was ontstaan, **wierpen ze wapens van onze soldaten en speren nadat ze die uit de lucht hadden gegrepen terug**: zodanig dat men moet menen dat zulke dappere mannen niet voor niets het aangedurfd hebben om een heel brede rivier over te steken en om de steile oevers te beklimmen en om zich op een bijzonder ongunstige plaats te begeven; wat hun dapperheid van heel moeilijk tot gemakkelijk had gemaakt.

Caesar grootmoedig.

Na deze veldslag en nadat het volk en de naam van de **Nerviërs** bijna tot de vernietiging was herleid, zonden de oudsten, die, zoals we gezegd hadden, samen met de kinderen en de vrouwen in de beemden en de moerassen samengebracht waren, in de mening dat de overwinnaars tot alles in staat waren en de overwonnenen voor niets veilig waren, met goedkeuring van diegene die over waren, gezanten naar Caesar en gaven zich over aan hem. En bij het in herinnering roepen van de ramp die hun volk had getroffen, zeiden ze dat het aantal van hun 600 officieren teruggebracht was tot 3, dat ervan hun 60.000 soldaten nauwelijks 500 overbleven die een wapen konden hanteren. **En Caesar bewaarde, omdat hij gezien wordt als iemand die tegenover de ellendelingen en de smekelingen barmhartig is, genadig hun leven en liet hij hen in het bezit van hun grondgebied en hun steden, en beval de buurvolkeren om zich en hun volk te onthouden van alle onrecht en misdaad.**

Boek III

28 Hoewel de zomer bijna voorbij was, leidde Caesar omstreeks hetzelfde tijdstip zijn leger toch naar de **Morinen en de Menapiërs**, omdat de Morinen en de Menapiërs de enigen waren die nog onder de wapens waren en nooit de vredesgezanten naar hem hadden gestuurd, **terwijl heel Gallië tot vrede was gebracht** en hij meende dat die oorlog snel voltooid kon worden. Zij begonnen oorlog te voeren op een totaal andere manier dan de andere Galliërs. Want omdat ze begrepen dat de grootste stammen die ten strijde waren getrokken, verdreven en overwonnen waren en omdat ze de uitgestrekte bossen en moerassen hadden, brachten ze daar hun volk en hun bezittingen samen. Toen Caesar bij het begin van deze bossen aangekomen was en hij begonnen was met het kamp te versterken en de vijand onderwijl niet te zien was, en terwijl de onzen onder het werk verspreid waren, toen vlogen ze plots uit alle kanten van het bos en deden een aanval op de onzen. De onzen grepen snel de wapens en dreven hen terug in de bossen en nadat verscheidene gedood waren, vervolgden zij hen verder op tamelijk hinderlijke plaatsen, ze verloren weinigen van hun manschappen.

29 Al de daaropvolgende dagen liet Caesar de bossen omhakken en opdat er niet één of andere aanval zou plaatsvinden vanuit de zijkanten op de ongewapende en onoplettende soldaten, stapelde hij al het hout dat omgehakt was gekeerd in de richting van de vijand en bouwde dat op aan beide zijden als een wal. Nadat met een ongelooflijke snelheid een grote ruimte in weinige dagen was voltooid en toen door de onzen reeds bijna het vee en het laatste deel van de tros was gegrepen, en ze zelf naar dichtere bossen gingen, volgen stormen van die aard elkaar op, dat het werk onvermijdelijk moest worden onderbroken en door de voortdurende regen konden de

militairen niet meer schuilen onder de tenten. Daarna, nadat al deze akkers waren verwoest en de dorpen en de huizen in brand waren gestoken, leidde Caesar zijn leger terug en plaatste ze samen in winterkampen bij de **Hulerci, de Lexovii** en eveneens bij de overige stammen die onlangs oorlog hadden gevoerd.

Boek IV

1. De Germaanse stam der Suebi:

In de daaropvolgende winter van het jaar waarin **Cnaeus Pompejus en Marcus Crassus** consuls waren zijn de Germaanse **Usipeten** en eveneens de **Tencteri** met **een groot aantal mensen de Rijn overgestoken niet ver van de zee waarin de Rijn uitmondt**. De oorzaak van die overtocht was het feit dat ze door de **Suebi** verschillende jaren opgejaagd werden en onder druk van de oorlog gehinderd werden bij de landbouw. **Het volk van de Suebi is veruit het grootste en oorlogzuchtigste van alle Germanen**.

Men zegt dat ze **honderd districten** hebben waaruit ze jaarlijks telkens duizend gewapenden uitsturen om oorlog te voeren. **De overige, die thuis zijn gebleven, zorgen voor het levensonderhoud van zichzelf en de anderen. Deze zijn dan weer op hun beurt een jaar later onder de wapens, de anderen blijven dan thuis**. Zo wordt noch de landbouw noch de theorie en praktijk van de oorlog onderbroken. Bij hen is er **niets van privaat of gescheiden grondgebied**, noch is het geoorloofd langer dan een jaar te blijven op één plaats om het land te bebouwen. **Ze leven niet zo zeer van graan maar grotendeels van melk en vlees en ze zijn veel op jacht**. Deze levenswijze en de aard van het voedsel en de dagelijkse training en de vrijheid van leven (aangezien zij van jongs af helemaal niets tegen hun wil doen en aangezien zij door geen tucht of plicht in toom worden gehouden)voedt hun krachten en kweekt mannen met een ontzaglijke gestalte. En ze hebben deze gewoonten aangenomen dat ze op de aller koudste plaatsen niets van kledij hebben behalve dierenhuiden en wegens de kleine omvang hiervan is een groot deel van het lichaam open en ze wassen zich in de rivier.

2.Voor de handelaars is er toegang tot personen aan wie ze deze dingen die ze in de oorlog hebben buitgemaakt kunnen verkopen, niet omdat ze zouden wensen dat iets naar hen wordt geïmporteerd. **Ja, ze gebruiken zelfs geen geïmporteerde paarden** waarop de Galliërs gesteld zijn en die ze zich aanschaffen voor een enorme prijs. Maar diegene die bij hen geboren zijn, klein en lelijk, oefenen ze door dagelijkse training opdat ze de zwaarste taken zouden aan kunnen. In ruitrijgevechten springen ze vaak van het paard en strijden te voet verder en ze hebben hun paarden eraan gewend op dezelfde plaats te blijven staan. Naar deze begeven ze zich snel telkens als het nodig is. **In hun erecode wordt niets schandelijker en verwerpelijker beschouwd dan het gebruiken van zadels**. En zo durven zij eender welke gezadelde ruitrij, hoe talrijk ook, aanvallen.

3.Ze menen dat het een zeer grote eer is dat de akkers braak liggen op een zo breed mogelijke strook buiten hun gebied en ze menen hiermee dat door deze zaak te kennen gegeven wordt dat een groot aantal stammen hun geweld niet hebben kunnen weerstaan. En zo zegt men dat de velden aan één zijde vanaf de **Suebi** ongeveer 1100 passen onbewoond zijn langs de andere zijde echter sluiten de **Ubiërs** aan waarvan vroeger de stam groot en bloeiend was, voor zover er bij de Germanen

sprake kon zijn van bloei. Deze zijn een beetje beschaafder dan de overige van hetzelfde ras omdat ze aan Rijn wonen en veel handelaars geregeld naar hen komen en zelf zijn ze wegens het nabuurschap gewend geraakt aan de Gallische gewoonten. Hoewel de **Suebi** zich in vele oorlogen gemeten hebben met de **Ubi** en hoewel ze hen niet hebben kunnen verdrijven van hun grondgebied wegens de uitgestrektheid en de macht van deze stam toch hebben ze deze schatplichtig aan zich gemaakt en toch hebben ze deze kleiner (onbelangrijker) en zwakker gemaakt.

2. De inval van de Usipetes en de Tencteri.

4. In dezelfde toestand waren de **Usipetes en de Tencteri**, die hierboven werden vermeld. Ook deze hadden gedurende vele jaren het geweld van de **Suebi** tegen gehouden. Toch zijn deze tenslotte bij de Rijn beland, in de gebieden die de **Menapiërs** bewoonden, nadat ze van hun akkers verdreven waren en 3 jaar lang op verschillende plaatsen van **Germanië** rondzwierven. Deze hadden aan beide oevers van de rivier akkers, hoeven, dorpen, maar verschrift door de aankomst van zo'n grote massa trokken ze weg uit die hoeven die ze aan de andere oever hadden en ze verhinderden de **Germanen** over te steken nadat ze aan deze kant van de Rijn (= zuidzijde) op verschillende plaatsen versterkingen hadden gezet. Deze beproefden alles, maar aangezien ze zich niet konden meten met geweld wegens het gebrek aan schepen en aangezien ze niet heimelijk konden oversteken wegens de wachtposten van de **Menapii** deden ze alsof ze terugkeerden naar eigen haardsteden en landen. Nadat ze een weg van drie dagen hadden afgelegd keerden ze opnieuw terug en ze vielen de **Menapiërs** die niets vermoedden op het lijf nadat ze heel deze reis in één nacht hadden afgelegd. De **Menapiërs** die via hun verkenners op de hoogte waren gebracht over de aftocht van de **Germanen** waren zonder vrees terug over de Rijn in hun eigen hoeven gaan wonen. Na deze gedood te hebben en na het bezetten van de schepen staken ze de rivier over alvorens dat deel van de **Menapiërs**, dat aan deze kant van de Rijn was, op de hoogte gebracht was. En nadat ze alle gebouwen van hen hadden bezet voedden ze zich met de voorraad van hen gedurende het overige deel van de winter.

5. Caesar, over deze zaken ingelicht en de onstandvastigheid van de Galliërs vrezend omdat ze veranderlijk zijn in het nemen van beslissingen en omdat ze op vele veranderingen op uit zijn, meende dat niets aan hen mocht toevertrouwd worden.

Het behoort immers tot de Gallische gewoonten dat ze reizigers dwingen halt te houden ook als het tegen hun zin is.

En het is de gewoonte dat het volk in de stad rond de handelaars gaat staan en hen dwingt openbaar te zeggen uit welke gebieden ze komen en welke zaken ze daar te weten zijn gekomen. Door die zaken en geruchten ontroerd maken ze vaak plannen over de belangrijkste zaken, waarvan ze dadelijk berouw moeten hebben aangezien ze zich richten naar onzekere geruchten en de meesten verzinnen antwoorden naar hun wil.

6. Aangezien deze gewoonte hem gewoon was, opdat hij niet voor een ergere oorlog zou staan, vertrok hij vroeger dan hij gewoon was naar het leger. Toen hij daar aankwam zag hij dat die dingen waarvan hij vermoed had ze zouden gebeuren gebeurd waren. Hij zag dat er legaten en gezantschappen door enkele stammen van de **Galliërs** uitgenodigd waren om zich te verwijderen van de Rijn en met de woorden dat alles door hen in orde zal gebracht worden wat ze eisten. Door deze hoop

aangezet, verspreidden de **Germanen** zich steeds verder en verder en ze waren geraakt tot het grondgebied van de **Eburonen en de Condrusiërs**, die **horigen zijn van de Treveren**. Nadat alle stamhoofden van heel **Gallië** ontboden waren meende Caesar dat deze die dingen die hij te weten was gekomen door hem verzwegen moesten worden en **hij besliste oorlog met de Germanen te voeren** nadat de gemoederen van hen gekalmeerd en gesterkt waren en nadat de ruitery gevorderd was.

7. Caesar vertrekt richting Germanen. Een Germaans gezantschap komt hem tegemoet met de zelfbewuste boodschap dat zij de oorlog niet verklaren aan de **Romeinen**, maar dat ze evenmin weigeren de wapens op te nemen als iemand hen de oorlog verklaart; **dat is nu eenmaal de Germaanse gewoonte**. De **Romeinen** moeten wel bedenken dat ze tegen hun zin gekomen zijn: ze zijn uit hun huizen gejaagd. In ruil voor wat akkers willen ze gerust '**nuttige vrienden**' worden. Alleen aan de **Sueven** hebben ze toegegeven, maar tegen hen zijn zelfs de onsterfelijke goden niet opgewassen! Verder is er niemand op aarde die ze niet de baas kunnen.

8. Antwoord van Caesar: een vriendschap is onmogelijk zolang de **Germanen in Gallië** blijven. Hij kan zijn eigen grenzen wel verdedigen en bovendien zijn er geen ongebruikte akkers. Ze mogen zich wel vestigen bij de **Ubiërs** : die vroegen ook om zijn hulp tegen de **Sueven**. Hij zal het van hen wel gedaan krijgen dat deze Germaanse stammen bij hen mogen komen wonen.

9. De gezanten zeiden dat ze deze zaken naar de **Germanen** zouden terugbrengen en nadat ze over deze zaak beraadslaagd hadden zouden ze terugkeren naar Caesar. Ondertussen vroegen ze hem niet dichterbij hun kamp te komen. Caesar zei dat zelfs dat niet van hem verkregen kon worden. Hij was immers te weten gekomen dat een groot deel van de ruitery door hen over de Maas naar de **Ambivariti** weggezonden was voor enkele dagen om te roven en te foerageren; hij meende dat deze ruiters verwacht werden en dat hierdoor uitstel gezocht werd.

Een strafexpeditie wenselijk

16. Nadat de Germaanse oorlog was afgelopen, besloot Caesar omwille van vele redenen dat hijzelf de Rijn moest oversteken; waarvan die redenen de meest gerechtvaardigde was die, aangezien hij zag dat de **Germanen** zo gemakkelijk verdreven werden zodat ze in **Gallië** aankwamen, hij wilde dat de Germanen vrees zouden kennen om hun eigen bezittingen, opdat ze begrepen dat het leger van het Romeinse volk het durfde en aankon om de Rijn over te steken. Daarbij kwam ook nog het feit dat dat deel van de ruitery van de **Usipetes en de Tencteri**, waarvan ik hogerop reeds gezegd heb dat ze **de Maas** hadden overgestoken om buit te bemachtigen en graan aan te vullen, en dat ze niet aan de veldslag deelgenomen hadden, dat zich na de vlucht van hun stamgenoten over de Rijn in het grondgebied van de **Sugambri** had teruggetrokken en zich met dezen verbonden. Nadat Caesar naar dezen (de Sugambri) boden had gezonden, die zouden eisen dat ze aan hen diegenen, die aan hemzelf en Gallië de oorlog hadden aangedaan, zichzelf zouden uitleveren, antwoordden deze dat de Rijn een begrenzing maakte van het machtsgebied van het Romeinse volk, dat, indien hij zou menen dat het niet rechtvaardig was dat de **Germanen naar Gallië** overstaken, waarom hij dan zou eisen dat er iets van zijn heerschappij of macht aan de overkant van de Rijn zou liggen?? Maar de **Ubiërs** die als enigen uit de stammen over de Rijn gezanten naar

Caesar hadden gezonden , vriendschap hadden gemaakt , gegijzelden hadden gegeven , smeekten zozeer dat hij aan hen hulp zou bieden , omdat ze (zogezegd) door de **Suebi** erg in het nauw werden gedreven , of dat hij tenminste zijn leger over de Rijn zou zetten indien hij verhinderd zou worden door drukke bezigheden van de politiek, dat dit voor hen tot opdat moment als hulp voldoende zou zijn voor de toekomstige tijd. Dat de naam van zijn leger, nadat **Ariovistius** verdreven was , en die allerlaatste strijd had plaatsgevonden, zo groot was zelfs tot aan de uiterste stammen van de **Germanen**, zodat ze veilig konden zijn door de naam en vriendschap van het Romeinse volk. Ze beloofden een grote overvloed van schepen om het leger over te brengen.

Voor het eerst de Rijn overbrugd

17. Caesar had om deze redenen die ik vermeld heb, tot het oversteken van de Rijn besloten. Maar hij oordeelde dat het niet veilig genoeg was met schepen over te steken en evenmin bepaalde hij dat dat eigen was noch aan zijn waardigheid noch aan die van het Romeinse volk. Alhoewel de grootste moeilijkheid van het maken van een brug werd vooropgesteld, wegens de breedte, de snelheid en de diepte van de rivier, toch meende hij derhalve dat dit door hem geprobeerd moest worden omdat het leger anders niet overgebracht mocht worden. Voor de bouw van de brug gebruikte hij een nieuw procedé. Anderhalve voet dikke palen, onderaan aangepunt en berekend op de diepte van de stroom, verbond hij op een afstand van twee voet met elkaar. Nadat hij dat stel van twee palen met behulp van **machines** in de stroom had neergelaten, vastgezet en met heiblokken had ingeheid, - niet loodrecht zoals een gewone jukpaal , maar schuin voorover hellend met de stroming mee - plaatste hij daartegenover , 40 voet stroomafwaarts , evenzo twee palen die op dezelfde wijze verbonden waren , maar nu tegen het geweld en de stuwning van de stroom in. Dan liet men van boven op die beide stellen een twee voet brede balk neer, - want dat was precies de afstand tussen de twee palen van een stel - en door middel van twee **bouten** aan de twee uiteinden (van de balk) werden de stellen uiteengehouden ; waren die eenmaal van elkaar weggedrukt en in tegengestelde richting vastgesjord, dan was het bouwwerk zo stevig en de constructie van dien aard, dat het gebint zich des te vaster aanspande, naarmate de druk van het water groter werd. Die gebinten werden nu overdekt met lange rechte liggers en belegd met latten en vlechtwerk. En als dat nog niet genoeg, werden stroomafwaarts palen schuin ingeheid, die, als schoren aangebracht en met het geheel verbonden, de druk van het water moesten opvangen. Nog andere palen werden, even stroomopwaarts, ingeheid, opdat boomstronken of balken, die de **barbaren** eventueel in het water zouden gooien om het kunstwerk te vernielen, dank zij die bescherming, in hun vaart zouden worden geremd en de brug niet zouden beschadigen.

Te gast bij de Ubii

19. Nadat Caesar enkele dagen had gedraald in het grondgebied van die anderen (de **Tencteri en de Usipetes**) en nadat alle gehuchten en gebouwen in brand waren gestoken en nadat al het graan was afgemaaid, trok hij zich terug in het grondgebied van de **Ubii**, en nadat hij zijn hulp aan dezen (**de Ubii**) had beloofd, als ze door de **Suebi** onderdrukt zouden worden, kwam hij het volgende van hen te weten: **dat de Suebi nadat ze door verspieders te weten waren gekomen dat er een brug werd gemaakt en nadat ze volgens hun gewoonten een beraad hadden gehouden, boden hadden gezonden in alle richtingen (met bevel) dat ze uit alle versterkte plaatsen moesten verhuizen, dat ze hun kinderen, vrouwen en al het hunne in bossen moesten**

achterlaten en dat al diegenen die wapens konden dragen op één plaats samenkwamen, dat deze plaats ongeveer als het midden uitgekozen van die streken dat de **Suebi** bezetten, dat ze daar de komst van de Romeinen afwachten en op dezelfde plaats waren samengekomen om te strijden. Nadat Caesar dit te weten was gekomen en nadat hij al die dingen had afgewerkt, om welke reden hij besloten had zijn leger over te brengen namelijk opdat hij de **Germanen** angst zou aanjagen, opdat hij de **Sugambri** zou bestraffen, opdat hij de **Ubi** zou bevrijden van bezetting en nadat hij in totaal 18 dagen had doorgebracht aan de overkant van de Rijn en nadat hij ervan overtuigd was dat er voldoende voordeel was behaald zowel voor lof als voor het nut van het Romeinse volk, trok hij zich in **Gallië** terug en liet de brug afbreken.

29 (Zie boek 3, 29)

Vervolgens begon Caesar de volgende dagen de bossen om te hakken, opdat geen aanval kon plaatsvinden van de flanken, terwijl de soldaten ongewapend en niet op hun hoede waren, plaatste Cesar al het hout dat omgehakt was gericht naar de vijand en stapelde het aan beide kanten op als wal. Op enkele dagen werd een grote ruimte met ongelooflijke snelheid gemaakt, wanneer wij het vee en de uiterste **bagagetros** hadden ingepalmd, en zij de diepere bossen opzochten, staken er stormen van die aard op, zodat het werk onvermijdelijk onderbroken werd, en door het aanhouden van regenbuien de soldaten niet langer onder hun tent konden houden (schuilen). En zo, stuurde Caesar zijn leger terug, nadat al hun akkers verwoest waren en alle gebouwen van de wijk in brand gestoken waren, en legerde hij in de winterkampen in het gebied van de **Aulerken en de Lexovii**.

37 De moedige Romeintjes

Toen uit die schepen ongeveer 300 man aan wal gekomen waren en naar het kamp trokken, **werden zij omsingeld door de Morinen, die Caesar bij zijn vertrek naar Britannia onderworpen had achtergelaten**. Zij waren aangetrokken door de hoop op buit, eerst met niet zo'n groot aantal van de hunnen en ze bevalen de wapens neer te leggen als ze niet gedood wilden worden. Toen zij zich verdedigden door een kring te maken, kwamen erbij het geroep van de mannen snel nog 6000 bij. Toen die aanval gemeld was, stuurde Caesar heel de ruitery uit het kamp de zijnen te hulp. Ondertussen boden onze soldaten weerstand aan de aanval en gedurende meer dan vier uur vochten ze zeer dapper. En terwijl ze zelf weinig gewonden hadden doodden ze verscheidene van hen. Maar nadat onze ruitery in zichtkwam, wierpen de vijanden de wapens weg en sloegen op de vlucht. Een groot aantal van hen werd gedood.

38 Niet iedereen heeft geluk

De volgende dag zond Caesar zijn officier **T. Labienum** met de legers die hij uit **Britannia** had teruggeleid, naar de **Morinen** die in opstand waren. Toen zij wegens de droogte van de moerassen niet wisten waarheen ze zich moesten terugtrekken, in het toevluchtsoord dat ze het jaar voordien hadden gebruikt, kwamen ze bijna allemaal in de macht van **Labienum**. Maar de bevelhebbers **Q. Titurius en L. Cotta**, die legioenen naar het grondgebied van de **Menapiërs** hadden geleid, trokken zich terug naar Caesar nadat al hun akkers verwoest waren, nadat al het graan afgesneden was en de gebouwen in brand gestoken waren, omdat de **Menapiërs** zich allemaal in de zeer dichte bossen hadden verborgen. Caesar plaatste de winterkampen van al zijn legioenen bij de **Belgen**. Daarheen stuurden slechts twee

stammen uit **Brittannia** gijzelaars, de rest verwaarloosde dit. Nadat deze zaken geregeld waren, werd op grond van Caesars brieven een feest van twintig dagen afgekondigd door de senaat.

Boek V

Boek V, 26

Ongeveer 14 dagen na aankomst in de winterkampen werden **Ambiorix en Catuvolco** plots afvallig. Ofschoon zij aan de grenzen van hun koninkrijk hun diensten hadden aangeboden aan **Sabinus en Cotta** en graan naar het winterkamp hadden aangevoerd, hitsten zij, opgeruid door boodschappers van **Indutiomaris**, de **Trevier**, hun manschappen op. Ze overvielen plots de **houthalers** en kwamen met een grote bende het kamp aanvallen. Toen de onzen snel de wapens hadden gegrepen en de wallen hadden beklommen en aan de winnende hand waren in een ruitergevecht doordat aan één kant **Spaanse ruiters** waren uitgezonden, deden ze hun vijanden die ten einde raad waren, de bestorming staken. Toen riepen zij, zoals hun gewoonte was, wild door elkaar dat er iemand van ons moest komen voor een overleg: ze wilden sommige zaken bepraten in het belang van beide partijen. Zij hoopten dat zij hierdoor de geschillen konden verminderen.

Boek V, 28

Arpinus en Inius meldden de dingen die ze gehoord hadden aan de **legaten**. Zij waren door dit plotse voorval hevig verontrust en hoewel deze dingen gezegd waren door de vijand meenden ze er toch niet achteloos aan voorbij te kunnen gaan. Ze waren vooral hierdoor geschokt, namelijk dat het nauwelijks geloofwaardig was dat een onbekende en eenvoudige stam van de **Eburonen** op eigen houtje het **Romeinse volk** had aangevallen. Ze legden dit dus voor aan de **krijgsraad** en er ontstond een groot meningsverschil onder hen.

L. Aurunculeius en verscheidene **krijgstribunen** en verschillende **centuriones** van de eerste **cohorten** meenden dat niets zomaar ondernomen of het winterkamp verlaten mocht worden zonder bevel van Caesar; zij wezen erop dat ze, hoeveel **Germanen** ook, deze konden tegenhouden door het gebouwde winterkamp.

De feiten spraken voor zichzelf omdat ze de eerste vijandelijke aanval moedig hadden afgeslagen en zelfs velen hadden verwond. Ze werden niet gedwongen door de **graanvoorraad** en ondertussen zouden zowel uit de nabijgelegen winterkampen als van Caesar hulptroepen komen. En wat was er tenslotte lichtzinniger of schandelijker dan met de vijand als raadsman een beslissing te nemen van het hoogste belang.

Boek V, 30

Nadat er over beide zaken was gediscussieerd onder hevig protest van **Cotta** en de **centuriones** van de hoogste rangen, sprak **Sabinus** met stemverheffing, zodat een groot gedeelte van de soldaten het duidelijk kon horen: "Drijven jullie je zin maar door, als jullie dat willen"; "Ik ben niet diegene van jullie die het ergst vreest voor zijn leven. Dezen zullen het ervaren: als er iets ergs gebeurd zal zijn, zullen ze van jou rekenschap eisen; indien het door jou wordt toegestaan, zullen ze overmorgen verenigd met de nabije winterkampen samen met de overige de gemeenschappelijke zaak van de oorlog uithouden en niet verworpen en geïsoleerd ver weg van de anderen omkomen ofwel door het zwaard ofwel door de honger."

Boek V,31

De krijgsraad werd opgeheven; ze grepen elk van beiden bij de hand en smeekten de zaak door hun onenigheid en koppigheid niet te laten escaleren in het grootste gevaar: het was simpel, of ze nu bleven of ze vertrokken, als ze maar allen aan hetzelfde zeel zouden trekken; in de onenigheid zagen ze daarentegen geen enkel heil. De zaak sleepte door de onenigheid aan tot middernacht; uiteindelijk gaf **Cotta** zich verbitterd gewonnen; de zienswijze van **Sabinus** haalde het, er werd afgekondigd dat men bij dageraad zou vertrekken. De rest van de nacht bracht men al wakend door, omdat elke soldaat naar zijn bagage keek, wat hij kon meenemen, wat hij uit de winteruitrusting moest achterlaten. Bij dageraad vertrokken ze uit het kamp in een eindeloze kolonne en met een overlast aan bagage op zo'n wijze dat het leek alsof de raad niet door de vijand gegeven was maar door hun beste vriend **Ambiorix**.

Boek V, 32

Nadat de vijanden uit het nachtelijk lawaai en de wachtposten hun vertrek hadden opgemaakt, legden ze zich aan beide kanten in de bossen op een gunstige en verborgen plaats in een hinderlaag en wachtten daar op ongeveer 2 mijl afstand de komst van de Romeinen af. Toen het grootste deel van de colonne tot in een diepe vallei was afgedaald, kwamen zij plots van beide kanten tevoorschijn en begonnen de achterhoede te bestoken en verhinderden de voorhoede te stijgen en op een voor ons ongunstig terrein bonden ze de strijd aan met ons.

Boek V, 33

Omdat hij niets op voorhand voorzien had was **Titurius** pas toen gejaagd en liep zenuwachtig heen en weer en stelde hij de cohorten op. Hij deed dit alles vreesachtig en zo dat alles hem leek tegen te zitten, hetgeen meestal diegenen overkomt die gedwongen worden een besluit te nemen op het ogenblik van het handelen zelf. Maar omdat **Cotta** had gedacht dat dit op de reis zou gebeuren en om deze reden geen voorstander van het vertrek was, onttrok hij zich op geen enkel vlak aan het gemeenschappelijk welzijn en hij verrichtte vele taken, zowel in het bij de naam noemen als in het aansporen van de soldaten vervulde hij de taak van opperbevelhebber en in het gevecht die van de soldaat. Omdat men wegens de lengte van de **trots** minder gemakkelijk alles persoonlijk kon nagaan en voorzien kon worden wat op elke plaats gedaan zou moeten worden, bevalen ze dat er verkondigd moest worden dat men de bagage moest achterlaten en een kring vormen. Hoewel deze strategie in een dergelijk geval geen kritiek verdient, viel het toch faliekant uit, want het deed zowel onze soldaten de hoop verliezen als de vijand strijdlustiger maken, omdat dit niet zonder de grootste vrees en wanhoop leek te gebeuren. Bovendien gebeurde het onvermijdelijke, namelijk dat de soldaten overal de **veldtekens** verlieten en dat ze zich haastten wat elk het dierbaarst was van de **trots** te vragen en weg te trekken zodat alles weergalmde van het geschreeuw en gejammer.

Boek V, 34

Maar het ontbrak de **Galliërs** niet aan een strategie. Want hun veldheren hadden langs heel de **slaglinie** laten afkondigen dat niemand zijn plaats mocht verlaten. De buit was van hen en wat de Romeinen ook zouden achterlaten, zou voor hen gereserveerd worden. Daarom moesten ze denken dat alles afhing van de overwinning.

Alhoewel de onzen door hun veldheer en het Fortuin in de steek gelaten waren, stelden zij alle hoop op redding in de dapperheid en telkens als er een **cohorte** vooruit kwam, sneuvelde aan die kant een groot aantal vijanden. Maar toen **Ambiorix** dit opgemerkt had, liet hij afkondigen dat zij hun speren (van een grote afstand) uit de verte zouden gooien en niet dichterbij zouden komen en zouden weggaan van die plaats waar de **Romeinen** een aanval hadden gedaan: door de lichte bewapening en de dagelijkse oefening kon niets hen deren; als ze zich zouden terugtrekken naar de **veldtekens** moesten ze hen achtervolgen.

Boek V, 35

Dit bevel volgden ze zeer zorgvuldig op. Telkens als een of andere **cohorte** de kring verliet en een aanval ondernam, weken de vijanden zeer snel terug. Ondertussen moest die cohorte zich noodzakelijk blootgeven en langs de onbeschermdere rechterflank **werpspiezen** incasseren. Toen ze begonnen terug te keren naar de plaats vanwaar ze weggegaan waren, werden ze omsingeld, zowel door diegenen die weggevlucht waren als door degenen die vlakbij stonden. Indien ze echter hun plaats wilden behouden, was er geen ruimte om hun moed te betonen en konden ze daar ze opeengedrongen stonden, de spiezen, door zo'n grote menigte geworpen, niet ontwijken. Ondanks de vele ongemakken waarmee ze te kampen hadden en ondanks de vele wonden die ze hadden opgelopen, boden ze toch weerstand en ofschoon een groot deel van de dag verstreken was, want ze vochten van zonsopgang tot het achtste uur, deden ze niets dat hen onwaardig was.

Van **T. Balventius**, een moedig en invloedrijk man, die het vorige jaar **primipiel** (eerste centurio) geweest was, werden de beide dijbenen door een werpspies doorboord. **Q. Lucanius**, van dezelfde rang, werd tijdens een zeer dapper gevecht gedood, terwijl hij zijn omsingelde zoon ter hulp kwam. De **legaat L. Cotta** werd op het ogenblik dat hij alle cohorten en gelederen aanspoorde, vlak in het gezicht gewond door een **slingersteen**.

Boek V, 36

Door deze gebeurtenissen was **Q. Titurius** zeer geschokt. Toen hij in de verte **Ambiorix** zijn mannen zag aanmoedigen, zond hij zijn tolk, **Cn. Pompeius**, naar hem met de vraag zichzelf en zijn soldaten te sparen. Toen hij werd aangesproken, antwoordde hij dat indien hij met hem wou spreken, dat kon en dat hij hoopte van het volk de dingen te bekomen die tot het welzijn zouden bijdragen van de soldaten. Hemzelf zou evenwel geen strobreed in de weg gelegd worden. En daarop gaf hij zijn woord. Hij sprak met de gewonde **Cotta** om, zo hij ermee instemde, de strijd op te geven, een einde te maken aan het gevecht en samen besprekingen te voeren met **Ambiorix**. Hij hoopte het behoud voor hemzelf en zijn soldaten te bekomen. **Cotta** weigerde naar de gewapende vijand te gaan en volhardde hierin.

Boek V, 37

Sabinus beval de krijgstribunen die hij op dat moment rond zich had en de **centuriones** van de eerste gelederen hem te volgen en, toen hij **Ambiorix** nogal dicht genaderd was en hem was opgedragen de wapens neer te leggen, voerde hij dit bevel uit en gelastte de zijnen hetzelfde te doen.

Ondertussen, terwijl ze onderlinge besprekingen hielden over de voorwaarden en **Ambiorix** opzettelijk het gesprek had gerekt, werd hij geleidelijk omsingeld en gedood.

Toen kraaiden zij echter, naar hun gewoonte, victorie en hieven het **overwinningsgehuil** aan en, nadat ze een aanval tegen ons hadden ondernomen, raakten de gelederen in paniek. Daar werd **L. Cotta** al vechtend gedood samen met een groot gedeelte van de soldaten.

De overige trokken zich terug in het kamp van waaruit ze waren gekomen. Toen daarvan **de vaandrig, L. Petrosidius**, in het nauw gedreven werd, wierp hij de **adelaar** over de wallen en sneuvelde hij dapper vechtend voor het kamp.

Ze hielden de strijd amper uit tot de nacht; 's nachts pleegden allen, de wanhoop nabij, **zelfmoord**.

Enkelen die ontsnapt waren aan de strijd bereikten langs onzekere wegen dwars door de bossen het winterkamp van **legaat T. Labienus** en brachten hem verslag uit over het gebeurde.

Boek V, 38

In de wolken door deze overwinning, vertrok **Ambiorix** onmiddellijk met zijn **ruiterij** naar de **Atuatuci**, die een **buurvolk** waren van hem; hij onderbrak dag noch nacht en beval de **infanterie** hem op de voet te volgen.

Toen hij dit had volbracht, kwam hij 's anderendaags in het gebied van de **Nerviërs**. Hij spoorde hen aan de gelegenheid niet te verzuimen, zich voorgoed te bevrijden en zich te wreken op de **Romeinen** voor het onrecht dat ze verdragen hadden. Hij verklaarde dat de **twee legaten** waren omgekomen. Het was een koud kunstje het legioen, dat onder leiding van **Cicero** overwinterde, in geval er plots werd aangevallen, om te brengen. Hij zegde dienaangaande zijn hulp toe.

Boek VI.

13 Het volk niet in tel

In heel **Gallië** zijn er bij de **vooraanstaande mensen, twee klassen te onderscheiden**. Het lagere volk wordt namelijk ternauwernood als slaven beschouwd; het durft uit zichzelf niets te ondernemen en het wordt nooit tot een beraadslaging toegelaten. De meesten geven zich, wanneer ze gebukt gaan onder een schuldenlast of onder zware belastingdruk of wanneer ze te lijden hebben onder de kwalijke praktijken van één die machtiger is dan zijn, in dienstbaarheid aan een edelman. De adel heeft ten opzichte van hen dezelfde rechten als een heer ten opzichte van zijn slaaf. Maar om nu weer op de twee klassen terug te komen: **de ene is die van de druïden, de andere die van de ridders**.

De meesters van Gallië

De **druïden** houden zich bezig met de godsdienst. Zij zien toe op openbare en particuliere offerplechtigheden en geven opheldering in godsdienstige aangelegenheden. **Veel jonge mannen komen bij hen om onderwijs te ontvangen. Zij staan hoog in eer**.

Want aan hen is de beslissing bij nagenoeg alle onenigheden, hetzij tussen stammen of tussen particulieren. Als er een misdaad is begaan of een moord gepleegd, als er ruzie is om een erfenis of wanneer zich grensgeschillen voordoen, zij nemen de beslissing en stellen de schadevergoedingen en straffen vast. Indien een particulier of een stam zich niet aan hun uitspraak houdt, mag hij niet meer deelnemen aan de offerplechtigheden. Dat is de zwaarste straf die zij kennen. Wie met deze banvloek zijn geslagen, worden beschouwd als goddelozen en misdadigers; allen gaan hun uit de weg, allen schuwen contact of een gesprek met hen, uit angst, dat de aanraking alléén al ongeluk zal brengen. Zij kunnen geen aanspraak maken op enig recht en geen eerbewijs deelachtig worden. Maar **één van deze druïden staat boven hen allen**; hij is in hun kring met het hoogste gezag bekleed. Wanneer hij gestorven is, dan wordt hij opgevolgd door een van hen, die zich bijzonder onderscheiden heeft, of, als er meer zo zijn, dan brengt een stemming van de druïden of soms zelfs een tweegevecht de beslissing over het bezetten van de ereplaats. Op een bepaalde dag van het jaar houden ze in het land der **Carnuten**, dat geldt als het **middelpunt van heel Gallië**, zitting op een gewijde plaats. Daar komen van heinde en verre de mensen die onenigheid hebben bij hen en leggen zich neer bij hun besluiten en vonnissen.

Men gelooft dat **hun leer in Brittannië is ontstaan** en vandaar naar **Gallië** is overgebracht. Ook nu nog gaan mensen, die zich grondig in het systeem willen verdiepen, **naar Brittannië om zich te laten onderrichten**.

14

De **druïden** nemen veelal geen deel aan de oorlog en betalen niet mee in de belastingen; ze hebben **vrijstelling van militaire dienstplicht en genieten allerlei voorrechten**. Door dit alles aangelokt, komen velen uit eigen beweging bij hen om hun lessen te volgen en er worden ook velen door ouders of verwanten naar hen toe gestuurd. Men zegt dat ze daar een groot aantal zangen uit het hoofd moeten leren. Daarom **duurt de opleiding voor meer dan één wel twintig jaar**. Zij menen dat het tegen de wil der goden is om deze materie schriftelijk vast te leggen, terwijl ze toch meestal in alle andere gevallen, zoals bij rekeningen van de stam en van particulieren, het Griekse schrift gebruiken. Het komt mij voor dat ze dit om twee redenen zo hebben ingesteld: in de eerste plaats willen ze niet dat hun leer gemeengoed wordt van het volk en in de tweede plaats willen ze voorkomen dat de leerlingen, steunend op de geschreven tekst, hun geheugen minder oefenen. Het overkomt bijna iedereen, dat hij, door gebruik te maken van een schriftelijk geheugensteuntje zijn vermogen om uit het hoofd te leren verliest en zijn geheugen laat verslappen. **Voor alles willen ze de mensen overtuigen van de idee dat de ziel niet vergaat, maar na de dood reïncarneert**. Zij denken dat de mannen daardoor worden gestimuleerd tot dapperheid: ze hoeven immers niet bang te zijn voor de dood. Verder verdiepen ze zich veel in beschouwingen over de sterren en hun loop, over de afmetingen van de aarde, over de natuur en over de almacht en de bevoegdheid van de onsterfelijke goden; en deze gedachten geven ze door aan de jeugd.

15

De andere klasse is die van de **ridders**. Die nemen, als het nodig is, in geval er een oorlog uitbarst (en dat was voor **Caesars** komst bijna jaarlijks het geval, wanneer ze anderen aanvielen of zich moesten verdedigen) allen deel aan de strijd.

Hoe voornamer of rijker een ridder is, des te meer dienstmannen en horigen hij om zich heen heeft. Dit is de enige vorm van invloed en macht die zij kennen.

2. De godsdienst der Galliërs

Mensenoffers (16)

De natie van de **Galliërs** is in zijn geheel zeer toegewijd aan religieuze praktijken, en **daarom offeren zij die besmet zijn door nogal ernstige ziekten en die in veldslagen en levensgevaaren verkeren**, ofwel mensen in de rol van slachtoffers, ofwel beloven ze dat ze die zullen offeren, en bij deze offergaven **gebruiken ze de druïden als helpers**, omdat ze van mening zijn dat de wilsbeschikking van de goden niet tevreden kan gesteld worden als er geen mensenleven in ruil voor een mensenleven gegeven wordt, en ze hebben de openbaar ingerichte offergaven van dezelfde soort. De anderen hebben reusachtige beelden, waarvan ze de met takken gevlochten ledematen vullen met levende wezens; en nadat ze die in brand hebben gestoken, komen de mensen om door de omringende vlammen. De terechtstellingen van hen die bij een diefstal of een roofpartij of een ander vergrijp gevat zijn, achten ze van hoog gewicht voor de onsterfelijke goden; **maar wanneer er te weinig zijn, verlagen ze zich zelfs tot de terechtstellingen van de onschuldigen.**

Godenverering (17)

Van alle goden vereren ze **Mercurius** het meest; van deze zijn er de meeste beelden, **ze vertellen dat hij de uitvinder van alle kunst is**, dat hij de gids is van de wegen en de reizen, en ze menen **dat hij een zeer grote macht heeft over alle geldwinst en handel**. Na hem vereren ze **Apollo, Mars, Jupiter en Minerva**. Over hen hebben ze bijna dezelfde mening als de overige stammen: nl. dat **Apollo de ziekten verdrijft, dat Minerva inwijdt in kunsten en ambachten, dat Jupiter het hemelse rijk bezit, en dat Mars de oorlog leidt**. De meesten beloven aan deze, wanneer ze besloten hebben te strijden, hetgeen ze tijdens de oorlog buitgemaakt hebben; en wanneer ze hebben gewonnen, offeren ze al wat leeft, en brengen ze de overige zaken op één plaats samen. Men kan in vele staten de opgehoopte bergen van deze dingen op heilige plaatsen zien; en het gebeurt niet vaak dat, wanneer iemand deze eerbied verwaarloost, of de oorlogsbuit durft te bezetten of te stelen, men dan beslist om hem voor deze daad op ernstige manier terecht te stellen, nl. de **kruisiging**.

Het familiaal leven (18)

De **Galliërs** verklaren openlijk **dat ze afstammen van de oervader Dis** en ze zeggen dat dat overgeleverd wordt door de **druïden**. Daarom begrenzen ze elke tijdsruimte niet met het aantal dagen maar het aantal nachten, zo observeren ze de verjaardagen en het begin van jaren en maanden, dat de dag de nacht opvolgt. In de andere maatschappelijke instellingen verschillen ze in het algemeen van de andere hierin, nl. **dat ze het dulden dat hun kinderen in het openbaar naar hun toe komen**, maar alleen wanneer ze volwassen zijn, zodat zij **de dienstplicht kunnen vervullen**, dat ze het als **een schande beschouwen dat de zoon op jeugdige leeftijd in het openbaar zich onder de ogen van de vader zich vertoont**.

(19)

De mannen voegen zoveel van hun eigen bezittingen toe aan de **bruidsschat** als ze ontvangen van de vrouw als bruidsschat. **Al dit vermogen wordt gemeenschappelijk beheerd en de opbrengsten worden gemeenschappelijk bewaard.** Het deel van elk van beiden komt toe aan die persoon die het langst leeft, samen met de opbrengsten van voorbije perioden. De mannen hebben macht over leven en dood tegenover de vrouwen, zoals tegenover de kinderen; en wanneer een huisvader van vrij aanzienlijke afkomst sterft, komen zijn dierbaren samen en als de **doodsoorzaak verdacht lijkt, verhoren ze de vrouwen zoals dat bij slaven gebeurt en als het uitgemaakt is, martelen en doden ze hen met vuur en alle andere foltering.** De begrafenisplechtigheden zijn in verhouding tot de cultuur van de Galliërs prachtig en kostelijk en alles waarvan zij menen dat het de overledene ter harte ging, gooien ze in het vuur, zelfs dieren; en een beetje voor onze tijd werden slaven en cliënten, van wie het vaststond dat ze hem nauw aan het hart lagen (door hem werden gewaardeerd), samen met de dode verbrand, na de gebruikelijke rituelen te hebben uitgevoerd.

Zwijgplicht over staatsgeheimen(20)

De stammen, waarvan men meent dat ze hun staat het beste besturen hebben via wetten bekrachtigd dat, als iemand iets over een staatsaangelegenheid zou horen van de naburige stammen door een gerucht of van horen zeggen, hij dat moet melden aan een **magistraat** en dat hij dit niet mag meedelen aan iemand anders omdat men weet dat roekeloze en onbekwame mensen door valse geruchten in paniek geraken en tot een gewichtige daad worden gedreven een beslissing nemen over zaken van het hoogste belang. **De magistraten verbergen wat hun goed lijkt en zij maken bekend aan de massa, wat van nut is naar hun oordeel. Er wordt niet toegestaan over een staatsaangelegenheid te spreken, tenzij tijdens een officiële vergadering.**

De Germanen (21)

Bij de Germanen zijn de zeden en gewoonten heel anders; zij hebben geen druïden om op de godsdienst toe te zien en ze maken ook niet veel werk van offerplechtigheden Alleen de goden die ze zien en van wie de heilzame dracht duidelijk werkzaam is, zijn bij hen in tel, zoals de **Zon, het Vuur en de Maan**; de andere goden kennen ze zelfs niet van horen zeggen. **Hun hele leven bestaat uit de jacht en de krijgskunst**; van jongs af aan worden ze getraind voor een zwaar en hard bestaan. **Zij die het langst maagd zijn gebleven, staan bij hen het hoogst aangeschreven.** Ze denken dat een man daar groter van wordt, krachtiger, gespierder. **Als iemand voor zijn twintigste jaar omgang heeft gehad met een vrouw is dat in hun ogen een heel grote schande.** Overigens maken ze geen geheim van deze zaken: ze baden gemengd in de rivieren en ze kleden zich in huiden of pelzen, zodat een groot deel van hun lichaam naakt is.

Op akkerbouw leggen ze zich niet bij voorkeur toe; hun levensonderhoud bestaat voornamelijk uit melk, kaas en vlees. Niemand bezit een vaste hoeveelheid grond of een landgoed in eigendom, maar de **magistraten en gouwhoofden** delen ieder jaar opnieuw aan de geslachten en families en andere groepen land uit, zoveel en waar het hun goed dunkt en het volgend jaar dwingen ze hen weer ergens anders heen te gaan. Voor deze instelling geven ze vele redenen op: ze willen ermee voorkomen dat de mensen, als ze te zeer gehecht raken aan de

rustige regelmaat van het boerenleven, zich meer aangetrokken zullen voelen tot de landbouw dan tot de oorlogsvoering; dat ze hun erf willen uitbreiden en dat de sterken de zwakkeren van hun akkers verjagen; dat ze hun hoeven degelijker bouwen dan strikt nodig is om kou en hitte te weren; **dat er geldzucht ontstaat, oorzaak van verdeeldheid en ruzie;** tenslotte willen ze ermee bereiken dat het **volk tevreden blijft, als ieder weet dat hij evenveel bezit als de machtigste heren.** Voor de stammen betekent het de grootste eer, wanneer hun territorium omgeven is door een ze breed mogelijke strook van verwoest en ontvolkt gebied. Zij zien het als een bewijs van hun dapperheid als de buurstammen, uit hun land verdreven, wegtrekken (naar andere oorden) en geen enkele stam zich aan hun grenzen durft te vestigen: tegelijkertijd voelen ze zich veiliger omdat er geen vrees meer bestaat voor een plotselinge inval. **Wanneer een stam een verdedigings- of aanvalsoorlog voert, dan worden er magistraten gekozen die in die oorlog de leiding hebben en die beschikken over leven en dood.**

In vreedstijd is er geen centraal bestuur, maar spreken de streek- en gouwhoofden zelf recht over hun onderdanen en leggen de geschillen bij. Diefstallen zijn naar hun begrippen volstrekt niet ontorend, als ze tenminste niet in de eigen stam worden gepleegd. Ze beweren dat ze dienen als middel om de jonge mannen te trainen en om ze minder lui te maken. Wanneer op een **landdag** een van de notabelen zich tot leider van een onderneming heeft opgeworpen en gezegd heeft: "Wie mij volgen wil, moet zich melden" dan springen zij die geporteerd zijn voor het plan en voor de man, op en zeggen hem hun steun toe. Zij worden dan door de vergadering toegejuicht. Maar wie van hen niet meegaan, worden tot de groep van de deserteurs en verraders gerekend en hebben voor goed ieders vertrouwen verbeurd. **Onwillevendheid tegenover een gast is in hun ogen heiligschennis. Mensen die om welke reden dan ook bij hen op bezoek komen, worden in bescherming genomen; zij gelden als onschendbaar. Alle huizen staan voor hen open en het voedsel wordt met hen gedeeld.**

Boek VII

EEN LEIDER VOOR GALLIË

1. Vercingetorix, de ziel van de opstand

Onrust te Rome (1)

Omdat **Gallië** rustig was vertrok **Caesar**, zoals hij beslist had, naar **Italië** om rechtspraak te houden. Daar vernam hij over de moord op **P. Clodius**, en op de hoogte gebracht van de senaatsverordening, om alle jongeren in Italia (**Italië + Gallia Cisalpina**) in te lijven, besliste hij om een lichter te houden in zijn hele provincie. Deze zaken werden snel naar **Gallia Transalpina** doorverteld. De **Galliërs** voegden er zelfs nog wat aan toe en verzonnen er nog bij wat de toestand scheen te vereisen, namelijk dat **Caesar** wegens de toestand in **Rome** werd opgehouden en dat hij in zulke moeilijkheden niet bij zijn leger kon geraken.

Gallië grijpt zijn kans

Aangezet door deze gelegenheid, begonnen zij die voordien al niet konden verdragen dat ze aan het **Romeinse gezag** werden onderworpen, wat vrijer en stoutmoediger plannen te smeden om een oorlog te beginnen. De leiders van **Gallië** belegden onder elkaar op donkere en afgelegen plaatsen vergaderingen en ze klaagden over de dood

van **Acco**; ze toonden aan dat dit ook henzelf kon overkomen. Ze klaagden over de toestand van heel **Gallië**; met allerhande beloftes en beloningen vroegen ze dringend mannen die een oorlog zouden beginnen en met gevaar voor hun eigen leven **Gallië** de vrijheid zouden schenken. Vooral moest men, wanneer de clandestiene plannen zouden uitlekken, ervoor zorgen dat **Caesar** van zijn leger werd gescheiden. Dat was gemakkelijk, omdat de legioenen bij afwezigheid van de opperbevelhebber niet uit de winterkampen durfden te komen en omdat de bevelhebber zonder escorte niet tot bij zijn legioenen kon komen. En dat het tenslotte beter was op het slagveld gedood te worden dan de oude oorlogsglorie en vrijheid, die ze van de voorouders hadden gekregen, niet terug te winnen.

Groothartige Carnutes... (2)

Nadat deze zaken besproken waren, verkondigden de **Carnutes** dat ze geen enkel gevaar uit de weg zouden gaan omwille van het algemene welzijn, en dat ze beloofden om als eersten van allen een begin te maken met de oorlog. En aangezien ze geen **waarborg door gijzelaars** konden geven in de huidige omstandigheden, opdat de zaak niet zou uitlekken, vroegen ze wel **met eden en gegeven woord te bekrachtigen, bij de bijeengebrachte militaire tekens, wat de gewoonte was bij het vieren van zeer belangrijke ceremonieën**, opdat ze niet dooranderen, wanneer er een begin met de oorlog was gemaakt, in de steek zouden gelaten worden. Nadat iedereen de **Carnutes** had geprezen; werd door ieder die aanwezig was de eed gezworen en nadat er een tijdstip voor die zaak was vastgesteld, ging men uit de vergadering weg.

...geven het sein tot de opstand (3)

Toen deze dag gekomen was, liepen ze, onder leiding van **Gutruatus en Conconnetodumnus, twee desperado's**, na het geven van het teken storm op **Cenabum** en ze vermoordden de Romeinse burgers en roofden hun goederen. De Romeinse burgers hadden zich daar omwille van de handel gevestigd. Onder hen was er **C. Fufius Cita, een Romeins ridder**, die op bevel van **Caesar** aan het hoofd stond van de voedselvoorziening. Het gerucht werd snel doorverteld naar alle stammen van **Gallië**, want wanneer er iets groots en illuster voorvalt, geven ze dat met geroep over akkers en gebieden te kennen; daarna vangen anderen dit op en zeggen het door aan hun burens, zoals het toen gebeurde. Want de zaken die in **Cenabum** bij zonsopgang gebeurd waren, zijn nog voor het einde van de eerste nachtwake op het grondgebied van de **Averni**, wat toch een afstand van 160 mijl (= 288 km) betekent, te horen.

Vercingetorix, koning der Averni (4)

Nadat zijn geestverwanten bijeengeroepen waren, jutte **Vercingetorix** hen op dezelfde wijze op. Hij was de zoon van **Celtillus, een Averniër**, een zeer machtige jongeman, **wiens vader het leiderschap over heel Gallië had verworven** en om die reden, namelijk omdat hij het koningschap nastreefde, door de gemeenschap omgebracht is. Op de hoogte van dit plan, liep men tegen hem te wapen. Het werd hem verboden door **Gobbanitio**, zijn oom en de overige vooraanstaanden die meenden dat ze zulk een risico niet mochten lopen. Hij werd verdreven uit **Gergovia**, maar hij gaf toch niet op en verzamelde op het platteland een lichte van armoedzaaiers en verschoppelingen. Na het ronselen van die bende haalde hij ieder uit zijn gemeente naar wie hij ging, over tot zijn mening. Hij spoorde hen aan om de wapens op te nemen omwille van de gemeenschappelijke vrijheid, en nadat hij de

grote troepen had bijeengebracht, verdreef hij zijn tegenstanders, door wie hij slechts even voordien was buiten gegooid, uit de gemeenschap. Hij werd door zijn soldaten koning genoemd. Hij zond gezantschappen naar iedere stam en bezwoer hen om trouw te blijven. Snel voegde hij de **Senones, de Parisii, de Pictones, de Cadurci, de Turoni, de Aulerici, de Lemovices, de Andes en de overige stammen die aan de oceaan wonen toe**; met ieders toestemming werd hem het oppergezag aangeboden.

Een leider met ijzeren hand

Nadat hij die macht verworven had, eiste hij van al deze stammen gijzelaars en hij beval een zeker aantal soldaten snel naar hem te brengen. Hij bepaalde hoeveel wapens elke stam in hun eigen land moest maken en voor welke tijd dit moest gebeurd zijn. **Maar hij was vooral geïnteresseerd in de ruitery.** Hij bouwde met zeer grote ijver en met strenge hand zijn macht op. Door de grootte van zijn foltering dwong hij de twijfelaars. Want voor het begaan van een vrij ernstige misdaad stond de brandstapel en vele foltering te wachten. **Voor een minder erge misdaad werden de oren afgesneden, of nog leuker, werden de ogen uitgelepeeld en dan naar huis gestuurd om een voorbeeld voor de anderen te zijn en hen te doen schrikken van de grootte van de straf.**

FINIS GALLIAE

1. Dertig dagen later

Het leger der hoop (76)

Na het ronselen van 8000 ruiters en ongeveer 250 000 infanteriesoldaten, werden deze in het grondgebied van de **Haedui** gegroepeerd, en werd er een telling gehouden, en werden ze geordend door officieren. **Commuis van de Atrebaten, Viridomanus en Eparedorix van de Haedui, Vercassivellaunus Avernus, een volle neef van Vercingetorix, werden toevertrouwd aan het oppergezag.** Aan hen werden de **verkozenen uit het volk** toegevoegd, om met hun raadgevingen de oorlog te voeren. Allen vertrokken opgewekt en vol van vertrouwen naar **Alesia**, en er was niemand van hen allen, die meende dat alleen al naar het kijken naar zo'n enorme massa, verdragen kan worden (geen schrik wordt aangejaagd), vooral bij een strijd van beide kanten, wanneer er een uitval werd gedaan vanuit de stad, als dan buiten de stad zo'n massa ruiters en voetvolk wordt opgemerkt (voor hen staat).

Maar wanhoop in Alesia (77)

Maar zij die in **Alesia** belegerd werden, omdat de dag voorbij was gegaan waarop ze hun hulptroepen verwacht hadden, **nadat het graan helemaal was opgebruikt**, niet wetend wat er gaande was bij de **Haedui**, na het bijeenroepen van een raad, beraadslaagden over de afloop van hun lotgevallen (mogelijke gevolgen). En nadat verschillende meningen uitgesproken waren, waarvan een deel overgave voorstelde en een ander deel een uitval voorstelde zolang men daar de kracht toe had. Het lijkt mij dat de redevoering van **Critognatus** niet overgeslagen moet worden (om vermeld te worden) vanwege zijn buitengewone en ongehoorde wreedheid. Deze, aan de top van de **Averni** geboren, werd gehouden voor een invloedrijk man.

Alleen lafaards geven zich over!

Niets, zei hij, ben ik van plan te zeggen over hun meningen die aller schandelijkste slavernij met de naam der overgave benoemen, en ik ben van mening dat ze niet voor burgers gehouden mogen worden en dat ze niet toegelaten mogen worden tot de vergadering. Met hen wil ik te maken hebben die een uitbraak voorstellen; en in hun voorstel schijnt, en dat voelen jullie allen, een oude moed voort te leven. Dat is karakterzwakheid, geen moed, niet een poosje gebrek kunnen verdragen. **Mannen van die aard dat ze zich vrijwillig tot de dood aanbieden vindt men gemakkelijker dan zij die pijn kunnen verdragen.**

Gallië rekt op ons

En ik keur deze mening goed (zoveel vermag het gezag bij mij), als ik zou zien dat er behalve onze levens niets verkwist zal worden; maar laten we rekening houden met heel **Gallië**, dat wij tot onze hulp hebben opgehitst. Hoe denken jullie dat wat het gemoed van onze naasten en bloedverwanten zal zijn, wanneer ze worden gedwongen hier, waar 8000 man gesneuveld is, op onze lijken te strijden? Beroof hen, die hun eigen gevaar hebben verwaarloosd om jullie welzijn, toch niet van uw steun en start door onverstand en onbezonnenheid, door zwakheid van karakter **Gallië** niet in 't verderf: laat het niet ten prooi vallen aan eeuwige slavernij. Of twifelen jullie aan hun trouw en standvastigheid, omdat ze op die dag niet gekomen zijn? En wat denken jullie van het feit dat de **Romeinen** in die buitenste verschansing voor hun plezier zich elke dag staan af te sloven? Als jullie niet bevestigd kunnen worden door die boodschap, omdat alle toegangswegen versperd zijn, over de komst van de **Galliërs**, gebruik dan de **Romeinen** als getuigen van hun nadering; omdat zij daar doodsbang voor zijn, zijn ze dag en nacht in de weer bij de verschansingswerken.

Mijn voorstel desnoods ...

Wat is dus mijn advies? Te doen, wat onze voorouders hebben gedaan in de niet te vergelijken oorlog tegen de **Cimbren en de Teutonen**; zij waren in hun steden bijeen gejaagd en leden net als ons honger, **ze rekten hun leven met de lichamen van hen die wat betreft leeftijd nutteloos voor de oorlog schenen** en ze hebben zich niet aan de vijand overgegeven. En als we deze zaak nog niet als voorbeeld hadden, ben ik van mening dat dit omwille van de vrijheid ingevoerd moet worden en als een schitterend voorbeeld nagelaten aan onze kleinkinderen.

Want alles staat op het spel

Want wat was er hier gelijkaardig? Na de verwoesting van **Gallië**, gingen de **Cimbren** weg, op een dag een grote ramp achtergelaten hebbend, uit ons grondgebied en hebben andere volkeren opgezocht. Ze lieten ons recht, onze wetten, onze akkers, onze vrijheid. Maar de **Romeinen**, waar streven ze anders naar en wat willen ze anders dan zich, in hun afgunst, nestelen in landen en staten, waarvan ze gehoord hebben dat ze aanzienlijk zijn en machtig in de oorlog, en die dan voor eeuwig onder het juk van de slavernij brengen? En **ze hebben immers nooit een andere aanleiding tot oorlog gehad**. En als jullie niet weten hoe het gaat bij naties ver weg, kijk dan naar een **buurland van Gallië**, dat **een Romeinse provincie is geworden**, waar wetten en recht veranderd zijn, dat aan de Romeinse heerschappij is onderworpen, en in eeuwige slavernij wordt vastgehouden.

De Nuttelozen uitgesloten (78)

Na een gedachtenwisseling kwamen ze tot het besluit dat degenen die wegens zwakte of hoge leeftijd niet deugden voor de oorlog, de stad moesten verlaten en dat men niet tot de door **Critognatus** voorgestelde maatregel zou overgaan, voordat alles geprobeerd was. "Maar als de nood drong en de hulp uitbleef, zou 't er toch van moeten komen, liever dan zich over te geven of op vredesvoorstellen in te gaan." De **Mandubiërs**, die hen in hun stad hadden ontvangen, werden nu gedwongen met vrouw en kinderen te vertrekken. **Bij de Romeinse schansen aangekomen, baden en smeekten ze snikkend of men hen als slaven wilde gebruiken en hun wat te eten wilde geven.** Maar **Caesar** zette wachters op de muur en liet hen niet toe.

3. De laatste gigantische stormloop

Aanval op alle fronten (84)

Nadat **Vercingetorix** vanuit de citadel van **Alesia** zijn landgenoten opgemerkt had, ging hij uit de stad. hij haalde de tenen horden, de staken, de sikkels en de overige dingen die voor de uitval gemaakt waren, te voorschijn. Op een gegeven moment streed men op alle plaatsen, en ze vielen alles aan; men liep daarheen te hoop, naar die plaats die het minst verdedigd scheen. De **Romeinse troepen** werden door zo'n grote verschansingswerken uit elkaar gehouden en konden niet gemakkelijk naar zoveel plaatsen tegelijk toelopen. Het krijgsgewil dat achter de rug van de strijdenden ontstond, werd veel luider, om onze soldaten de stuipen op het lijf te jagen, omdat ze inzagen dat hun (mate van) gevaar afhing van de dapperheid van de ander; alles wat immers buiten bereik ligt, brengt meestal de (geesten van de) mensen nogal heftig in de war.

Alarm op de buitenwal (85)

Nadat **Caesar** de geschiktste plaats verworven had, kwam hij te weten op elke plaats wat gaande was en hij zond degenen die in moeilijkheden waren hulp. Het kwam bij beide groepen op in de geest dat dit bij uitstek het moment was om zich maximaal in te spannen; de **Galliërs** wanhoopten om het algemene welzijn, tenzij ze de verschansingswerken zouden kunnen doorbreken, en de **Romeinen** verwachtten het einde van al die zware werken, als ze de slag zouden winnen. Men had het uiterst moeilijk bij de verschansingswerken van de **Mont Rea**, waarheen **Vercassivellaunus** gestuurd was, zoals we hebben aangetoond. De ongelijke helling van die plaats was van groot belang. Sommigen gooiden projectielen, anderen kwamen dichterbij in **schildpadformatie**; men loste de afgematte soldaten door de frisse soldaten af. Het materiaal, dat door al die mannen in de verschansingswerken gegooid waren, gaf zowel de **Galliërs** de mogelijkheid tot beklimming (van de Romeinse wal), als de mogelijkheid van het bedekken van alles wat door de **Romeinen** in de grond verborgen was; en voor onze mannen volstonden de wapens en de krachten niet meer.

Panische vlucht der Galliërs (87)

Onze soldaten wierpen hun **werpspiezen** weg en streden verder met hun **zwaarden**. Plots bemerkte men de ruitery in de rug; andere cohorten naderden. De vijanden keerden zich om en de ruiters liepen de vluchtenden tegemoet. Het werd een ware slachtpartij. **Sedullus**, opperbevelhebber en leider van de **Lemovices** werd

gedood; **Vercassivellaunus Avernus** werd levend in de vlucht gevangen; de **vierenzeventig militaire tekens** werden naar **Caesar** teruggebracht; terwijl maar weinigen uit de grote groep ongedeerd in het kamp terugtrokken. Nadat ze vanuit de stad de slachting en de vlucht van hun landgenoten bemerkten hadden, wanhopig om de redding, leidden ze de troepen terug van de verschansingswerken. Nadat ze dit vernomen hadden, **vluchtten de Galliërs** dadelijk uit het kamp. En als onze soldaten niet afgemat waren door hun talrijke ondersteuningsoperaties en door het zware werk van heel de dag, hadden alle troepen verslagen kunnen worden door de vijand. Omstreeks middernacht vervolgt de gezonde ruitrij de achterhoede; een grote groep werd gevangen en vermoord, de overige verdwenen in de vlucht als nevel en mist.

Vae victis (89)

De volgende dag riep **Vercingetorix** een vergadering bijeen en verklaarde dat hij die oorlog niet voor eigen profijt maar voor de algemene vrijheid was gestart en aangezien men moet kijken voor het lot, bood hij zich voor beide zaken aan, hetzij de **Romeinen** volstaan met zijn dood, hetzij dat ze hem levend willen uitleveren (aan de Romeinen). Voor deze zaken werden gezanten naar **Caesar** gezonden. Hij beval de wapens over te leveren, en de leiders naar voren te brengen. Zelf ging hij voor de verschansingswerken voor het kamp staan; de leiders werden daarheen geleid. **Vercingetorix** werd overgeleverd, en de wapens werden op een hoop geworpen. Hij liet **Haedui en de Averniers** ongedeerd, om te beproeven of ze door toedoen van hen de stammen konden terugwinnen. Hij verdeelde van de overige gevangenen voor het hele leger elk hoofd met de waarde van buit.